

Müşerref İrem İbişoğlu, Detlev Quintern

Sayad, Abdelmalek. The Suffering of the Migrant. Pierre Bourdieu'nün önsözüyle.

Fransızca aslından İngilizceye çeviri David Macey.
Polity Polity Press, Cambridge, Malden, 2004.

Frankofon ülkelerdeki tarih, sosyoloji ve göç kültürü üzerine yapılan araştırmalar Almanca konuşulan ülkelerde nisbeten daha az tanınmaktadır. Bu durum, özellikle Pierre Bourdieu'nun çalışma arkadaşı Abdelmalek Sayad'ın sosyolojik, antropolojik ve göç tarihi üzerine çalışmaları için geçerlidir.¹ Paris'teki Göç Müzesi'nin (*Cité nationale de l'histoire de l'immigration*) kütüphanesine Abdelmalek Sayad'ın adı verilmiştir.

Sayad ve Bourdieu, Cezayir'deki köylü yaşam biçiminin kökünden sökülmesine ilişkin saha temelli bir çalışma olan "Kökünden Sökme"nin (*Déracinement*) ortak yazarlığını yapmışlardır (Bourdieu & Abdelmalek 1964). Cezayir'deki verimli toprakların işgal edilmesi, Fransa'nın 1830'larda Mağripleri ele geçirmesinden sonra yerleşimci-sömürgeci genişlemenin stratejik merkezinde yer almıştır.² Büyüyen sömürgecilik karşıtı direnişe müteakib başkaldırıyla mücadele, ülkeyi kontrol noktaları, gözetleme kuleleri, kamplar, mayın tarlaları, elektrikli çitler ve diğer gözetleme teknikleriyle donatmıştır. Cezayir, işgal kuvvetleri tarafından faal (*zones opérationnelles*), yasak (*zones interdits*) ve pasifleştirilmiş bölgeler (*zones de pacification*) olarak ayrılmıştır.³

Bu durumun özellikle Cezayir tarımına ve sosyokültürel dokusuna feci derecede etkileri olmuştur. Sayad göç (*émigration*) terimini, sömürgeci "kökünden sökme" uzun tarihinin ve buna bağlı olarak toplumsal bağların ve değerlerin aşınmasının bir sonucu olarak geliştirmiştir. Köylü toplumu, sömür-

1 Almancaya çevrilmiş Pierre Bourdieu antolojisi içerisinde Abdelmalek Sayad'ın birkaç metni yer almaktadır: (Bourdieu et al. 2017).

2 Rosa Luxemburg, elindeki bilgiler doğrultusunda ortak mülkiyetin zorla tasfiyesi ve kantonların (*cantonements*) kurulmasıyla gerçekleştirilen geleneksel ekonomiye karşı mücadeleyi "araklamalar" olarak analiz etmiştir (Luxemburg 1923, 301).

3 1961'de yapılan bir araştırmada 2, 1 milyondan fazla Cezayirlinin işgalci ordu tarafından kurulan kapalı kamplarda toplandığı ortaya konmuştur. Aynı araştırmaya göre daha sonra da 1, 1 milyon kişi evlerinden edilmiştir (Henni 2020). Pierre Bourdieu ve Abdelmalek Sayad'ın "Le Déracinement: la crise de l'agriculture traditionnelle en Algérie" isimli kitabı Türkiye'de kısaca "köksüzleşme" olarak çevrilse de bu yazıda "déracinement" kelimesinin çevirisi için "kökünden sökme" tercih edilmiştir.

geciliğin iktidarı altında kökünden sökülme kurtulamamıştır. Fransa'ya göç ile başa baş giden bir "Köylüsüzleştirme" (*Depeasantification*) (Abdelmalek 2004, 38). kendiliğinden oluşmuştur. Bağımsızlık yılı olan 1962, Cezayir'in göç tarihinde yaklaşık yarım asırlık zorunlu bir mirasa dayanmaktadır (Abdelmalek 2004, 75).

Sayad araştırma konusuna, etnolojik, sosyo-ekonomik, sosyolojik ve tarihsel teorilerin ve yöntemlerin birbiriyle ilişkili olarak geliştirildiği çok disiplinli ve disiplinler ötesi bir şekilde yaklaşmaktadır. Yazarın hem Cezayir hem de Fransa'da yürüttüğü derinlemesine mülakatlar, kapsamlı sohbetler, göç (*immigration*) ve göçmenliğin (*émigration*) ayrılmaz etkileşimini göstermektedir. Sömürgeciliğin Cezayir yaşam biçimine dayattıkları sosyal ve sosyo-ekonomik çöküntülere sebep olduğu kadar, etik ve ahlaki değerleri de sarsmıştır. Göçmen, bir ıstırapın yanı sıra paradoksal bir şekilde göç ettiği ülkeye –metropol Fransa'ya –yönelik umutları– ve genellikle yerleşimci-sömürge bölgelerindeki ücretli emekten kaçma arzusunun da beraberinde taşımaktadır. Varılan yere göç (*immigration*) aynı zamanda her zaman bir yerden ayrılma göçüdür (*émigration*) –bu etkileşimi Sayad toplumun mikro ve makro seviyelerde derinlemesine analizini yaparak geliştirmiştir. Sadece göç araştırmaları için değil, diğer güncel araştırmalar için de bu yaklaşım şekli önerilmektedir. Çünkü göç toplumlarında daraltılmış bir araştırma perspektifinde problem üstünkörü bir biçimde tek sesli ve ben merkezci tutulduğunda bir indirgemeye sebep olmaktadır.

Sayad'ın kullandığı nitel sosyal araştırma yöntemleri (otobiyografik görüşmeler) göçmenleri duyulur hale getirmektedir. Sesleri istatistiklerde ve sosyolojik düzenlemenin çekmecelerinde kaybolmamıştır. Tam tersine, Abdelmalek Sayad'ın yaklaşımı ve tanımlamalarını bu kadar okunmaya değer yapan şudur ki: Analizleri yalnızca göçmenin çektiği acıyı⁴ karakterize eden iç çatışmaya dair içgörü sağlamakla kalmamakta, aynı zamanda okuyucuyu empati yapma ve kendini göçmenin kişiliğine koyma konusunda duyarlı hale getirmektedir. Abdelmalek Sayad'ın çalışması, Edward Said'in *Orientalism* (1978) adlı eserinde ortaya koyduğu oryantalist amentünün –yani Avrupa-merkezli kibrin eleştirisinin– yolunu kesmektedir.⁵ Göçmenler eserde

4 Cezayir Kabyle köylerini çoğunlukla kasvetli sanayi bölgelerine doğru, çoğunlukla Fransa'ya bazen de Belçika'ya (madencilik) gitmek üzere terk edenler öncelikle erkek göçmenlerdi. Erkek cinsiyet formu burada bilinçli olarak kullanılmaktadır.

5 "Kendilerini temsil edemezler; temsil edilmeleri gerekir." (Karl Marx, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i*). Marx, bu cümleyle 1848 Fransız Devrimi'nde köylülerin karşı-devrimci rolünü eleştirmiştir. Edward Said, *Oryantalizm'in insan tasavvurunu özetlediği için bu alıntıyı eserinin önüne yerleştirmiştir. Köylüler gibi Doğu da kendi adına konuşamaz* (Said 2003).

tam ve bütünlüklü olarak kendilerini ifade edebilmişlerdir. Temsil edilmek zorunda kalmamışlardır. Bu anlamda sosyal bilimler ve kültür bilimleri göçmenlerin seslerini duyurabilecekleri bilgi alanını genişletmelidir.

Kaynakça

- Abdelmalek, S. (2004): *The Suffering of the Migrant*. Polity Press, Cambridge, Malden.
- Bourdieu, P. & Abdelmalek, S. (1964): *Le Déracinement: la crise de l'agriculture traditionnelle en Algérie*. Les Éditions de Minuit, Paris.
- Bourdieu, P. et al. (2017): *Das Elend der Welt. Zeugnisse und Diagnosen alltäglichen Leidens an der Gesellschaft*. Édition discours, Band 09. Halem, Köln.
- Henni, S. (2020): *Photographing Confinement*. <https://www.jadaliyya.com/Details/41391>, [30.01.2023].
- Luxemburg, R. (1923): *Die Akkumulation des Kapitals*. Vereinigung internationaler Verlagsanstalten, Berlin.
- Said, E. W. (1978): *Orientalism*. New York.
- Said, E. W. (2003): *Orientalism*. London.